

Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitiminin Özel Nitelikli Sorunları Ve Çözüm Önerileri*

The Private Characteristic Problems and Solutions of Tourism Education at the Level of Higher Education

İlker TÜRKERİ¹

Özet

Turizmin hizmet sektörü içerisinde yer alması ve tam anlamıyla otomasyon kullanımına imkân vermemesinden dolayı insan gücüne olan ihtiyacı diğer sektörlere göre daha fazladır. İnsan gücüne olan ihtiyaç nedeniyle her eğitim düzeyinden eleman turizmde istihdam edilmiş ancak eğitim eksikliğinden dolayı hizmet kalitesi istenilen düzeyde olamamıştır. Bu duruma çözüm olarak yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların 90'lı yıllardan bu yana sektöre nitelikli eleman yetiştirmek amacıyla sayılarının hızla arttığı görülmektedir. Turizm eğitimi veren okulların hızlı artışı bir takım sorunları beraberinde getirmiştir. Bu çalışma, Türkiye'de (KKTC hariç) önlisans ve lisans düzeyinde eğitim veren kurumların özel nitelikli sorunlarını ele almaktadır. Bu doğrultuda, son 20 yılda 10'ar yıl (1992-2002-2012) ara ile gerçekleşmiş "Turizm Eğitimi Konferansı" çalışmalarının konu ile ilgili bölümleri incelenerek genel bir değerlendirme yapılmış ve çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Hizmet eğitimi, Turizm, Turizm eğitimi, Yükseköğretim sorunları.

Abstract

As tourism takes part in the service sector and it refuses to allow full automation, the need for manpower is higher than other sectors. Due to the need of manpower, each education level of people have been employed in tourism, but it has not been at the desired level of service quality due to lack of education. As a solution of this situation, it is seen that the number of institutions given tourism education at the higher level rapidly increased to train qualified personnel since the 90s,. Tourism has a number of problems with the rapid growth of schools. In this study private characteristic problems of institutions given undergraduate and graduate-level tourism education in Turkey (except Cyprus) are discussed. In this concept, a general assessment and various suggestions have been made by examining the relevant parts of "Tourism Education Conference" studies in the last 20 years held once in a decade (1992-2002-2012).

Keywords: Education, Higher education problems, Service education, Tourism, Tourism education.

*Bu çalışma Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, I. Uluslararası Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğrenci Kongresi'nde Sözlü Bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, ilker.turkeri@atauni.edu.tr

Giriş

Bireyin yaşantısında davranışlarının değiştiği bir süreci ifade eden eğitim (Bilen, 2006), turizmde istihdam edilecek kalifiye personelin yetiştirilmesinde büyük öneme sahiptir. Kalifiye eleman ile hizmet kalitesi doğru orantılı şekilde değişmektedir. Bu nedenle sektörde nitelikli elemanın varlığı için nitelikli turizm eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Aydos, 1992).

Diğer sektörlerle karşılaştırıldığında bir hizmet sektörü olan turizm, teknolojinin sektöre tam olarak girememesinden dolayı insanlara diğer sektörlerden daha fazla istihdam olanağı sağlamaktadır (Yıldız, 2011). Hem sektörün insan gücüne yoğun bir şekilde ihtiyaç duyması hem de istihdam olanağının kolaylığından dolayı yoğun iş talebi ile karşılaşan turizm sektörü, 1980'li yıllardan günümüze kadar hızlı bir şekilde turist sayılarında, turizm gelirlerinde ve yatak sayılarında olumlu gelişmeler göstermiştir. Ancak, bu hızlı ve plansız büyüme nitelikli eleman sorununu ve sektörde çalışacak elemanların eğitim verilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Dağdeviren, 2007; Öncüer, 2006).

80'li yıllarda verilmeye başlanan teşviklerle sektör hızla gelişmiş ve turizm işletmelerinde çalıştırılacak insan gücüne ihtiyaç duymuştur. Buna bağlı olarak turizm eğitimi veren örgün ve yaygın eğitim kurumlarında artış yaşanmıştır (Kozak, 1992). Bu gelişmelerle beraber sektöre ara kademe eleman ve orta-üst düzey yönetici yetiştiren yükseköğretim kurumlarında 1990'lı yıllarla başlayan ve hızla devam eden niceliksel artış görülmüştür. Turizm eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının hızlı artış göstermesi genel nitelikli ve özel nitelikli sorunları da beraberinde getirmiştir (Timur, 1992; Dağdeviren, 2007).

Hem eğitim hem öğretim faaliyetleri içinde yer alan tek varlık olarak kabul edilen insan, eski çağlardan günümüze kadar gerek yapmış olduğu buluşlarla, gerek kurduğu hâkimiyetlerle diğer insanların, diğer varlıkların, içinde yaşadığı toplumun, devletin hatta diğer devletlerin kaderlerinin değişmesinde kilit konumda olmuştur. Bu sürece etkin bir şekilde yön veren insan, bu meziyetlerini eğitim yoluyla kazanmaktadır. İnsan gücünü yetiştirmek eğitimin temel işlevidir (Bilen, 2006).

Genel anlamda "davranış değiştirme süreci" olarak ifade edilen eğitim (Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2004) farklı sistemleri ve yaklaşımları savunan görüşler tarafından farklı yönlerle ele alınmıştır. Örneğin; Pragmatistler eğitimi; kişinin kendi yaşantısı yoluyla istendik davranış değişikliği süreci olarak tanımlarken, varoluşçular ise; kişiyi sınır olarak ifade ettikleri maksimum düzeye getirme süreci olarak tanımlamışlardır (Sönmez, 2004). Başaran (1992) eğitimi, içerik ve süreç olarak iki boyutta ele almıştır. İçerik olarak eğitim; "yeni kuşakların, toplum yaşayışında, yerlerini almak için hazırlanırken gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etmek etkinliğidir". Süreç olarak eğitim; "bireyin kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik davranış değişikliğidir". (Akt: Tuyluoğlu, 2003: s. 8).

Eğitim her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın eğer ülkenin genel hedefi olarak kabul edilen varış noktası muhasır medeniyetler düzeyi ise bu hedef ancak gerekli olan bilimsel ve teknolojik gelişmeler

ile gerçekleştirilebilir. Bunu yerine getirecek olan varlık ise insandır. İnsanın hedefe ulaşmasında araç ise eğitimidir. İşte, bu noktada toplumun eğitime olan ihtiyacı ortaya çıkmaktadır (Bilen, 2006).

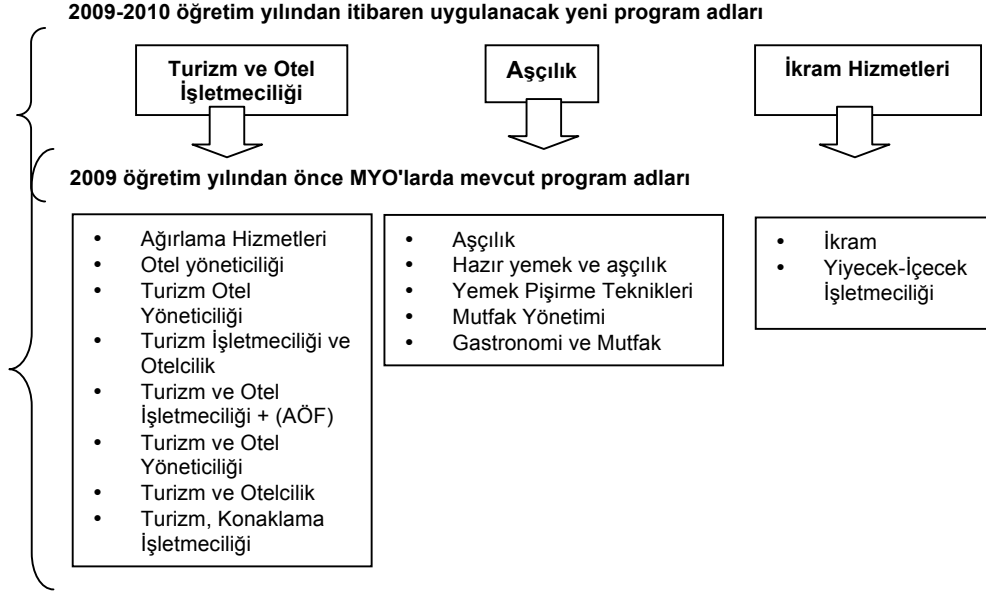
Turizm eğitimi, bir sektör eğitimi olması ve bu alanda staj eğitimini de kapsamından dolayı diğer birçok eğitim türünden farklılaşır (Dağdeviren, 2007). Turizm eğitimi, turizm olayının ve fonksiyonlarının halka ve öğrenim görenlere öğretilmesi ve turizm hakkında bilgili, kalifiyeli çalışan ve yönetici yetiştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Maviş, 1992). Bu eğitim turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik yapılmaktadır (Erdoğan ve Yılmaz, 2012).

Hizmet sektöründe yer alan turizm, eğitim açısından bakıldığında; bireyin, toplumunun isteklerine ve ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için bireye çeşitli bilgi, beceri kazandırılmasıdır (Erdem, 1995). Başka bir ifadeyle turizm eğitimi; insanın insana herhangi bir aracı olmadan hizmet vermesini öğreten, hizmet verene bilgi, beceri, insan sevgisi, hoşgörü ve meslek bilinci kazandıran bir disiplindir (Gürdal; 2002). Turizm sektöründe başarılı olmak ve destinasyonun turistik ürünlerini tam olarak turistlere arz edebilmek için çalışanlara kapsamlı bir turizm eğitimi verilmesi gerekir. Bununla birlikte çalışan personelin mesleki ve teknik eğitim düzeylerinin yüksek olması, günümüz turizm anlayışının gerektirdiği hizmet kalitesinin yerine getirilmesini sağlarken aynı zamanda turist ile turiste hizmet verenler arasında ilişkilerin en iyi düzeyde ve kalitede olması imkânını da sunar (Çakır vd., 2011).

Bilgi, beceri, insana saygı ve sevgi, hoşgörü ve meslek yeterliliği kazandıran bir olgu (Çakır vd., 2011) olan turizm eğitiminin, amaç olarak ülkemizde iki temele (*toplumsal temel-bireysel temel*) sahip olduğu görülmektedir. Birincisi; toplumu turizm konusunda bilinçlendirmek ve gelen turistlere hoşgörülü bir ortam sunmak, ikincisi; turizm endüstrisinin gelişmesi ve ülke ekonomisine olan katkısının artması için gerekli olan kalifiye elamanlar yetiştirmektir (Aydos, 1992). Turizm sektörü, insan tarafından sunulan hizmetlerden oluşur. Sektörde daha kaliteli bir hizmet verilebilmesi ve müşteri memnuniyetinin sağlanması, yetişmiş ve kaliteli hizmet sunan çalışanlarla mümkün olabilir. Hem toplumsal hem de bireysel amaçlara sahip olan turizm eğitimi sektör için iyi eğitilmiş, nitelikli, motivasyonu yüksek personelin yetiştirilmesi açısından oldukça önemlidir (Ural ve Pelit, 2002).

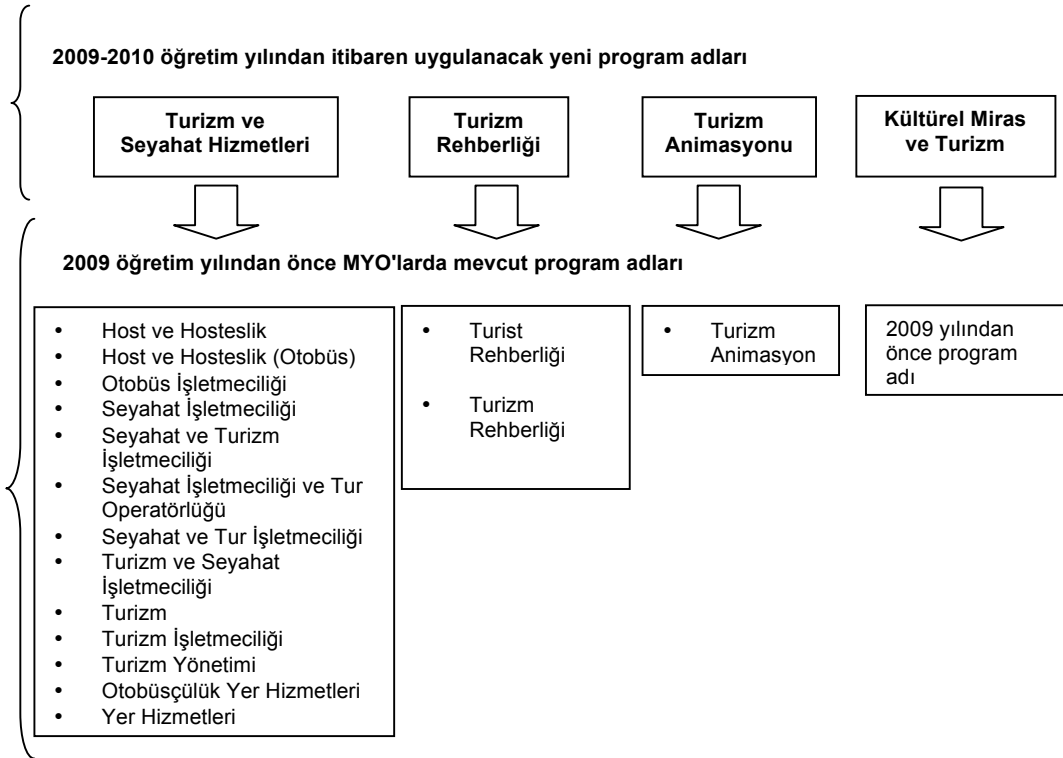
Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi üniversitelere bağlı önlisans, lisans ve lisansüstü eğitim veren birimler tarafından sağlanır. Önlisans turizm eğitimi 2 yıl süreli eğitim veren, amacı gerçek anlamda turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu ara kademe elemanları yetiştirmek olan Meslek Yüksekokulları’nda verilmektedir (Maviş, 1992). Önlisans düzeyinde eğitim veren okullarda bulunan programların amacı, turizm sektörünün ihtiyaçları göz önünde bulundurularak dil bilen, bilgili, becerili ve iyi uygulama yapabilen personel ve orta kademe yönetici yetiştirmektir (Aymankuy ve Aymankuy, 2002).

Türkiye’de 90’lı yıllardan itibaren önlisans düzeyinde eğitim veren MYO sayılarında görülen artış, program sayılarında ve çeşitlerinde de görülmüştür. 2009-2010 eğitim-öğretim yılı itibariyle MYO’larında turizm eğitimi veren program adları Şekil 1 ve Şekil 2 de gösterilmektedir.

Şekil 1: Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Program Adları, Kaynak: www.yok.gov.tr

Şekil 1'de görüldüğü üzere MYO bünyesinde okutulan *Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri* programı kapsamındaki ders adlarında değişiklik yapılmış ve içerik olarak aynı veya yakın program adları birleştirilmiştir.

Şekil 2: Seyahat-Turizm ve Eğlence Hizmetleri Program Adları, Kaynak: www.yok.gov.tr

Şekil 2'de görüldüğü üzere MYO bünyesinde okutulan *Seyahat - Turizm ve Eğlence Hizmetleri* programı kapsamındaki derslerin adlarında değişiklik yapılmış ve içerik olarak aynı veya yakın program adları birleştirilmiştir.

Türkiye'de turizm eğitimi veren yükseköğretim düzeyindeki eğitim kurumlarında ve bunlara bağlı birimlerde devamlı bir artış görülmektedir. Türkiye'de turizm eğitimi veren meslek yüksekokulu sayısı 1990 yılında 28, 1994 yılında 54, 2002 yılında 87 (Aymankuy ve Aymankuy, 2002), 2005 yılında 49 (Dağdeviren, 2007), 2006 yılında 111 (Öncüer, 2006) olarak tespit edilmiştir. 2012 yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzuna göre; Türkiye'de 2012-2013 eğitim-öğretim yılında, 73 devlet 18 vakıf üniversitesi olmak üzere 91 üniversite bünyesinde önlisans turizm eğitimi verilmektedir. 136'sı devlet (1 Açık Öğretim Fakültesi) ve 18'i vakıf üniversitelerine bağlı toplam 154 meslek yüksekokulunda, 140 (1 Açıköğretim Fakültesi Önlisans Programı) Turizm ve Otel İşletmeciliği programı, 41 (1 Açıköğretim Fakültesi Önlisans Programı) Turizm ve Seyahat Hizmetleri programı, 30 Aşçılık programı, 11 Turizm Rehberliği programı, 5 İkrâm Hizmetleri programı, 3 Turizm Animasyonu programı, 1 Kültürel Miras ve Turizm programı (Açık Öğretim Fakültesi Önlisans Programı) olmak üzere 231 önlisans programı bulunmaktadır (www.osym.gov.tr).

Türkiye'de lisans turizm eğitimi, 4 yıl süreli eğitim veren, amacı turizm sektöründeki işletmelere bilgili, yabancı dil bilen, yetkin yönetici veya yönetici adayı yetiştirmek olan yüksekokullar ve fakültelerde verilmektedir (Akoğlan-Kozak, 2009). Orta ve üst kademe yönetici yetiştiren yüksekokul ve fakültede öğrenimini tamamlayan yönetici adaylarından işletme içi işlerin gerektirdiği teknik ve özel bilgilere sahip olması beklenir (Ural ve Pelit, 2002).

Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren üniversite sayısı 2002 yılında 21 (Ural ve Pelit, 2002), 2005 yılında 25 (Dağdeviren, 2007), 2006 yılında 30 (Öncüer, 2006) olduğu tespit edilmiştir. 2012 yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzuna göre; Türkiye'de 2012-2013 eğitim-öğretim yılında; "Turizm Rehberliği", "Gastronomi ve Mutfak Sanatları", "Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik", "Seyahat İşletmeciliği" ve "Turizm Rehberliği" "Turizm İşletmeciliği", "Rekreasyon yönetimi", "Gastronomi", "Konaklama İşletmeciliği", "Turizm ve Otel İşletmeciliği", "Turizm ve Otelcilik", "Yiyecek ve İçecek İşletmeciliği", "Otel Yöneticiliği" ve "Seyahat İşletmeciliği" program adlarıyla 32 devlet 13 vakıf üniversitesinde turizm lisans eğitimi verilmektedir. 45 üniversite bünyesinde eğitim veren üniversitelerde "22 Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, 8 Turizm Fakültesi, 8 Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, 6 İşletme Fakültesi, 4 İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 3 Ticari Bilimler Fakültesi, 1 Güzel Sanatlar Fakültesi, 1 İktisat Fakültesi, 1 Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu olmak üzere toplam 54 yüksekokul ve fakülte bulunmaktadır (www.osym.gov.tr).

Turizm eğitiminin son yıllarda hızla gelişmesi bazı genel ve özel sorunları da beraberinde getirmiştir. Turizm eğitiminin genel eğitim sorunları ile doğrudan ilişkili genel sorunları varken, turizm eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının özel nitelikli sorunları da mevcuttur (Dağdeviren, 2007). Timur (1992) turizm eğitiminde karşılaşılan sorunları genel ve özel nitelikli olarak ayırmış ve genel nitelikli sorunları aşağıdaki şekilde ifade etmiştir;

- Turizm Eğitimi Politikası ve Planlaması,
- Turizm Sektörü ile Turizm Eğitimi veren Kurumlar arasında İşbirliği,
- Turizm Eğitiminde Entegrasyon ve Koordinasyon,
- Eğitilmiş Personelin Yasal Himaye Altına Alınması

Turizm eğitiminde karşılaşılan özel nitelikli sorunlar ise;

- Ders Programları,
- Eğitim Araç ve Gereçleri,
- Yabancı Dil,
- Öğretim Elemanı,
- Öğrenci Kontenjanı,
- Staj imkânı,
- Yüksekokulların Kuruluş yeri' dir.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı son 20 yılda 10'ar yıl (1992-2002-2012) ara ile gerçekleşen "Turizm Eğitimi Workshop-Konferans" ında turizm eğitimi sorunlarını ele alan ilgili çalışmaları incelemek, 20 yıl içinde karşılaşılan sorunları yıllık bazda değerlendirmek, 20 yıl öncesinde var olan sorunların günümüzde varlığını tespit etmek ve turizm eğitiminin güncel sorunlarına çözüm önerileri getirmektir. Literatürde, daha önce turizm eğitimi gelişiminin ve karşılaşılan sorunların tarihi bir perspektifte ele alınmadığı görülmüştür. Bu kapsamda, geçmişten günümüze sorunların ve çözümlerinin incelenmesi, mevcut durumun gözden geçirilmesi ve mevcut durumun geliştirilebilmesi için gereken adımların atılması noktasında verilecek önerilerin araştırmacılara ve uygulayıcılara sunacağı kolaylık sebebiyle bu çalışma önem arz etmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada meta analiz yöntemi kullanılarak eğitim, turizm ve turizm eğitimi kapsamındaki literatür taranmış ayrıca turizm eğitiminin gelişimini ve devam eden aksaklıklarını ortaya koymak amacıyla son 20 yıl içinde 10'ar yıl (1992-2002-2012) ara ile gerçekleşmiş "Turizm Eğitimi Konferansı" çalışmalarının konu ile ilgili çalışmalarından toplam 26' sı incelenmiştir.

Literatür Taraması

1992 yılında "Turizm Eğitimi Workshop–Konferans" ında yapılan çalışmalara göre yükseköğretim düzeyinde turizm eğitiminin aşağıda belirtilen sorunları tespit edilmiştir (Arsoy, 1992; Boyacı, 1992; Külahçı, 1992; İlkiz ve Hitay; 1992; Kozak, 1992; Özmerzi ve Ayata, 1992; Timur, 1992):

- Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların eğitim programları yetersiz ve ders konuları çoğunlukla ekonomik ve politik disiplinler çerçevesindedir. Bunun nedeni uygulanan

programların iş analizine uygun olarak hazırlanmamış olmasıdır. Bununla birlikte okulların tam teşkilatlı bir uygulama merkezinden (tesis, laboratuvar ve ders araç gereçleri) yoksun olmaları ders programlarının kurumsallıktan uygulamaya geçmesine engel olmaktadır.

- Mesleki uygulamanın yanı sıra yükseköğretim düzeyindeki okullarda lisan laboratuvarı ve zorunlu hazırlık programı olmadığından yabancı dil bilgisi sektörün gerektirdiği düzeye ulaşamamıştır.
- Yıl itibarıyla hem teorik eğitim hem pratik eğitim hem de yabancı dil eğitimi veren öğretim elemanları hizmet özelliklerine uygun yetişmemekle birlikte iş deneyimleri de yeterli düzeyde değildir. Yükseköğretim düzeyinde eğitim veren kurumlar artış gösterirken, öğretim elemanında ise nicel ve nitel bir artış görülmemektedir. Bu durum, turizm eğitimi yetersiz kılmakta ve mezunların sektörde istihdamını da olumsuz yönde etkilemektedir.
- Yükseköğretim programlarının turizm bölümlerine giriş sınavında yetenek sınavı yapılamakta, öğrencilerin sektör için istekli olup olmadıkları belirlenememekte ve sektörde görev yapabilecek, kaliteli hizmet sunabilecek yetenekli öğrenciler seçilememektedir. Bunun sonucunda, sektörde istekli olmayan ya da sektöre uygun olmayan öğrenciler, mezun olduktan sonra farklı sektörlere geçmektedir. Bu durum turizm sektöründe yaşanan yetişmiş insan gücü kaybının nedenlerinden biri olarak düşünülmektedir.
- Turizm bölümü kontenjanlarının fazla olması uygulamalı derslerin yürütülmesini ve staj imkanını engellemektedir. Staj imkanının bulunamamasının nedeni öğrenci kontenjanları olmasının yanı sıra okulların kuruluş yerlerinin turizm potansiyeli olan bölgelere uzak olmasıdır bir diğer nedendir. Stajın önemli bir yer tuttuğu turizm eğitiminde, staj yapmadan mezun olan öğrenciler sektöre uyum sağlayamakta ve verimliliği düşürmektedir. Staj ile ilgili diğer sorun ise yükseköğretim kurulu tarafından çıkarılmış bir yönetmeliğin bulunmamasından dolayı denetimi gerçekleştirilmeyen stajların yapılması ve staj sürelerinin yetersiz gelmesidir.

2002 yılında “Turizm Eğitimi Workshop – Konferans” ında yapılan çalışmalara göre aşağıda belirtilen sorunlar tespit edilmiştir (Tuna, 2002; Avcıkurt ve Karaman, 2002; Gökdeniz, vd., 2002; Ahıpaşaoğlu, vd., 2002; Gürdal, 2002; Küçüktopuzlu, 2002):

- Yıl itibarıyla yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi veren kurumların fiziksel ortam (tesis, laboratuvar ve ders araç gereçleri) problemi bulunmaktadır.
- Ayrıca okulların potansiyeli yüksek turizm merkezlerinden uzak yerlerde kurulması öğrencilerin staj yerini bulabilmesine ve stajyerlerin yeterli denetiminin yapılabilmesine engel olmaktadır.
- Buna ek olarak, yükseköğretim kurumlarında turizm eğitimi veren kariyer sahibi öğretim elemanı açığı bulunmakta ve ders programlarında uygulama dersleri yetersiz kalmaktadır. Mesleki tecrübeye sahip olmayan öğretim elemanları öğrencilerin yapması gereken uygulamalarında yönlendirme yapamamaktadır. Uygulamayı bilmeyen, sektörü sadece sahnedeki haliyle görüp, sahne arkasını göremeyen öğrenciler gerçek anlamda sektörü tanıyamamakta ve mezun olduktan sonra sektörde istihdam sorunu yaşamaktadır.
- Staj yerlerinin bulunması ve çalışmaya başlama zamanının sezon başına denk gelmesi sebebiyle akademik takvimin sıkışıklığı öğrencileri ve öğretim elemanlarını zorlamaktadır.

- Staj ile ilgili bir diğer sorun stajın süresidir. Tuna (2002)' nin yaptığı araştırmada staj süresi genel olarak 30-60 gün arasında olup yeterli bulunmamaktadır.
- Sınıf mevcutları çoğunlukla 30 öğrencinin üzerindedir. Bu durum öğrencilerin uygulama yapabilmesinde sorun çıkarırken eğitim kalitesini de düşürmektedir.
- İncelenen çalışmalara göre; yükseköğretim düzeyinde verilen turizm derslerinin adları farklı olmasına rağmen içerik olarak aynıdır. Bazı okullarda I. ve II. yıllarda işletme ağırlıklı ders programı uygulanırken bazı okullarda turizm ağırlıklı derslerin uygulanması yatay geçiş yapmak isteyen öğrencileri zor durumda bırakmaktadır.
- Ayrıca, Konaklama işletmesi yöneticilerine ve öğrencilere yönelik yapılmış olan çalışma neticesinde konaklama işletmelerinde staj yapan öğrencilerinin yabancı dil bilgisinin sektörün gerektirdiği düzeyde olmadığını göstermiştir.

2012 yılında "Turizm Eğitimi Workshop – Konferans" ında yapılan çalışmalar kapsamında aşağıda belirtilen sorunları tespit edilmiştir (Zengin ve Türkseven, 2012; İlban ve Köstekli, 2012; Pelit, vd., 2012; Kılıç ve Bayraktaroğlu, 2012; Gürdoğan ve Atabey, 2012; Karaman, vd., 2012). 2012 yılındaki çalışmalar önceki iki dönemde yapılan çalışmalardan farklı olarak özellikle staj sorunları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

- Staj sorunlarında öncelikle geçmişten günümüze sorun olan staj denetiminin yapılmadığı görülmektedir. Yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi veren kurumlar, staj uygulamasında belli bir standarda varamamıştır. Staj uygulaması yükseköğretim kurumlarının belirlediği 30-150 gün arasında değişmektedir. 2002 yılında yapılan çalışmalarda da var olan akademik takvimin sıkışıklığı 2012 yılında devam ettiği görülmektedir. Bunun sebebi staj döneminde çalışma yerlerinin ayarlanması ve staja başlama zamanı sezon başına denk gelmesidir.
- Öğrenciler, stajları boyunca çok çalıştırılmaktan şikayetçilerdir. Fazla çalıştırmaları, Gürdoğan ve Atabey (2012)' e göre öğrencilerin sektörde stajyer olduklarından kaynaklanmaktadır. Stajyer statüsünde olan öğrenciler zorunlu staj eğitiminde olduklarından dolayı bu durumu iş yerlerine anlatamamaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin erken dönem sektör deneyiminde yaşadıkları problemler, staj dönüşü devam ettikleri turizm eğitiminde motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. İşletmelerin öğrencilerin yapmak zorunda oldukları staj eğitimini suistimal etmeleri söz konusu problemin ortaya çıkmasında önemli bir etken olarak gösterilebilir.
- Staj ile ilgili çalışmalarda karşılaşılan diğer bir sorun ise öğrencilerin staj yerleri bulmada çektikleri sıkıntıdır.
- Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren okullarda ki öğrenciler mesleki dersler için gerekli araç gereç yetersizliğinden dolayı uygulama imkânı bulamamaktadırlar. Bu durum uygulamadan yoksun kalan öğrencilerin sektörde yeterli başarıyı gösterememelerine neden olmaktadır.
- Dil eğitiminde sorun devam etmekte ve öğrenciler mezun olduktan sonra yetersiz dil bilgileri ile sektörde başarısızlık yaşamaktadır.
- Ayrıca lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerinin okula devamlarında sıkıntı olması, nitelikli öğrenci yetiştirilmesini engellemektedir.

Sonuç ve Öneriler

Günümüzde eğitim bir yaşam tarzı haline gelmiştir. Açılan okul sayıları ve yetiştirilen öğretmenler göz önünde bulundurulursa, gün geçtikçe eğitime daha çok önem verildiğini söylemek mümkündür. Eğitimin bir parçası olan ve bir meslek eğitimi olarak değerlendirilen turizm eğitimi, turizm sektörünün işgücü ihtiyacını karşılamak üzere eğitim vermeyi amaç edinmiştir. Her eğitim türünde var olan sorunlar gibi, turizm eğitiminde de bazı sorunların olduğu daha önce yapılan çalışmalar tarafından tespit edilmiştir.

Bu çalışmada 1992, 2002 ve 2012 yıllarında Turizm Bakanlığı'nın gerçekleştirdiği "Turizm Eğitimi Konferans" larında yükseköğretim turizm eğitimi sorunları ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir. Yapılan incelemenin sonunda turizm eğitiminin genel nitelikli ve özel nitelikli sorunlarının olduğu görülmüş ve özel nitelikli sorunları konu alınmıştır.

1992 yılında yapılan çalışmalarda yükseköğretim düzeyinde turizm eğitiminin sorunları oldukça fazla iken, 2012 yılına gelindiğinde durumun farklılaştığı görülmektedir. 2012 yılındaki çalışmalarda sorunlardan ziyade eğitimin geliştirilmesi için yapılması gerekenler üzerinde durulmuştur. Bu çalışmalar incelendiğinde, 90'lı yıllardan bu yana okul sayılarında ve öğretim elemanı sayılarında artış olduğu görülmüştür. Bununla beraber son yıllarda turizm lisansüstü programlarının yaygınlaşması ve kongre-konferans gibi etkinliklerin yapılmasıyla öğretim elemanlarının niceliğinin ve niteliğinin artması ilerleyen yıllarda turizm eğitiminin daha iyi duruma geleceğini göstermektedir. Ayrıca ders müfredatı ile sektör arasında oluşan uyum olumlu gelişmelerden bir diğeridir. Ders müfredatlarının uyumlu olması staj eğitimine giden öğrencilerin okulda öğrendikleri teorik bilgilerini zaman kaybetmeden sektörde uygulayabilme imkanı sağlamaktadır. Fakat, yükseköğretim turizm bölümlerinin ders programlarında birliktelik sağlanamaması yatay ve dikey geçiş yapan öğrencileri tekrar aynı dersi farklı isimle almasına neden olmaktadır. Ders programlarında akredite edilmesi bu sorunun önüne geçilmesinde etkili olacaktır.

Turizm eğitiminde görülen olumlu gelişmeler olmasına rağmen geçmişte var olan bazı sorunlar hala devam etmektedir. Sektöre ilişkin mevcut araştırmalarda öğrencilerin yabancı dil bilgisi yetersizliğinin devam ettiği görülmektedir. Dış turizmin canlanması bakımından yabancı dili turizmden ayrı tutmamız mümkün değildir. Aynı zamanda turizm talebini etkileyen unsurlardan biri olan ağızdan ağıza pazarlamanın oluşması için iyi dil bilen, yurtdışından gelen turistlerle iyi bir şekilde iletişime geçebilen personellerin yetişmesi gerekmektedir. Bu nedenle yükseköğretim kurumlarında turizm eğitimi veren birimlere zorunlu hazırlık programı getirilip öğrencilerin dil gelişimleri desteklenebilir.

Günümüzde devam eden ve özellikle 2012 yılında yapılan çalışmalarda sık karşılaşılan bir diğer sorun staj sorunudur. Okulların kuruluş yerinin yanlış olması her ne kadar öğrencilerin staj yeri bulabilmesini engelse de özellikle okulların turizm sektörü ile işbirliği yönünden eksik kalmaları bu sorunu tetikleyici başka bir unsurdur. Turizm sektörü ile turizm okullarının işbirliği turizm eğitiminin genel sorunları içerisinde değerlendirilmektedir. Genel bir sorun olarak değerlendirilen işbirliğinin olmaması özel nitelikli sorun olan stajı doğrudan etkilediği görülmektedir. Ayrıca sektörde staj yapan öğrencilerin de

fazla çalıştırılması, tek bir departmanda çalıştırılarak diğer departman uygulamalarından yoksun kalmaları, aldıkları eğitimlerin dışında çalıştırılmaları neticesinde okulda öğrendikleri teorik bilgileri pratiğe dönüştürememeleri gibi bir takım sorunlarının olduğu görülmektedir. İşbirliğinin sağlanması staj bulma sorununu çözerken, düzenli denetlemelerin yapılması da stajyerlerin sorunlarını çözmede etkili olacaktır.

Bununla birlikte eğitim faaliyetlerinin uygulamaya dayandığı turizm eğitiminde yeterli araç-gereç ve laboratuvar temin edilmesi gerekmektedir. Böylece öğrencilerin mesleki uygulamalarla staj eğitimlerinden önce uygulama yapma fırsatı bulmaları mümkündür. Ayrıca mesleki eğitim kapsamında turizm okullarının otel ve misafirhane gibi tesisler kurmaları ve öğrencileri görevlendirmelerinin mesleki eğitime katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu sorunların yanı sıra 2009-2010 yılında Şekil 1 ve Şekil 2 de gösterildiği üzere önlisans turizm programlarının adlarında değişiklik yapılmıştır. 2009 yılında yeniden adlandırılan bölümleri ÖSYM yeni açılmış gibi değerlendirmiş ve üniversite giriş puanlarını alan öğrenciler bir önceki yıl turizm programları puanlarıyla, kendi puanlarını karşılaştırma imkanı bulamamıştır. Ayrıca yapılan değişiklik hakkında öğrencilerin yeteri kadar bilgilendirilmemesi, kontenjanların dolmamasına hatta bir çoğunun boş kalmasına neden olmuştur. Böyle bir durumun tekrar olma ihtimali göz önünde bulundurulursa kontenjanların boş kalmaması için öğrenciler bölümler hakkında bilgilendirilmeli ve öğrencilerin tercihlerini sağlıklı yapabilmesi için ismi değiştirilen bölümlerin puanları önceki bölümlerin puanlarıyla eşleştirilmelidir.

90' lı yıllardan bu yana sorunların bir kısmına çözüm bulunduğu görülürken devam eden bazı sorunlarında mevcut olduğu çalışmalar ışığında aşikardır. Turizm eğitimi sektörde değil, önce okulda başlar. Okullarda tam olarak yetişmemiş personel sektörün ilerlemesine, gelişmesine ve böylece ülkenin kalkınmasına engel olur. Bu yüzden her şeyden önce yükseköğretim düzeyindeki turizm eğitimi veren birimler ihmal edilmemeli ve çözüm önerileri dikkate alınarak söz konusu sorunların giderilmesi için ivedilikle girişimlerde bulunulmalıdır. Bu çalışmada önlisans ve lisans düzeyinde sorunlar incelenmiştir. İleride, turizm eğitimi detaylı olarak ele alan ve lisansüstü turizm eğitimi inceleyen çalışmalar yapılabilir. Literatürde lisansüstü çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu konuya ilişkin boşluğun doldurulması sektöre ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

Ahipaşaoğlu, S., Karaman, A. ve Sağlık, E. (2002). "Turizm Sektöründe Endüstriye Dayalı Eğitim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Palandöken Kış Sporları Merkezinde Bir Uygulama". Turizm Eğitimi Konferans-Workshop, 11-13 Aralık, (ss. 137-143). Ankara, Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

- Arsoy, G. (1992). "Örgün/Yaygın Eğitimde Durum Tespiti ve Turizm Eğitim Sistemimizin Geliştirilmesi İçin Öneriler". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 9-11 Aralık, (ss. 181-190). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Avcıkurt, C. ve Karaman, S. (2002). "Lisans Eğitimi Veren Turizm Okullarının Ders Programları Karşılaştırması". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 11-13 Aralık, (ss. 53-65). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Aydos, H. (1992). "Türkiye'de Turizm Sektörüne İşgücü Yetiştirilmesi Buna Yönelik Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 9-11 Aralık, (175-178). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş. (2002). "Önlisans ve Lisans Düzeyindeki Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Kurumlarının Buldukları Yerlerin Analizi ve Turizm Eğitimi İçin Öneri Bir Model". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 11-13 Aralık, (ss. 29-41). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Bilen, M. (2006). *Plandan Uygulama Öğretim* (7. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Boyacı, C. (1992). "Üniversite Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında Öğretim Elemanı Yetiştirme Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 9-11 Aralık (ss. 121-123). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Çakır, A., Ünal, A., Çakır G. ve Demirel G., Meslek Yüksekokullarındaki Mutfak Atölyelerinin Araç-Gereç Donanımları ve Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Ampirik Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi, *1. Uluslararası Turizm ve Otelcilik Sempozyumu*, 29 Eylül-1 Ekim 2011, Konya.
- Dağdeviren, A. (2007). *Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Kurumların Ders Programlarının Fonksiyonel Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S., S., ve Yağcı, E. (2004). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (5. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Erdem, S., H. (1995). *Türkiye' de Üniversite Düzeyinde Turizm Eğitimi ve Optimal Eğitim Modeli Önerisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdinç, S. B. ve Yılmaz, G. (2012). "Günümüzde Turizm Eğitiminin Yükseköğretim İçerisindeki Yeri". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 17-19 Ekim, (ss. 17-31). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Gökdeniz, A., Çeken, H. ve Erdem, B. (2002). "Okul-Sektör İşbirliği Çerçevesinde Stajdan Beklentiler, Sorunlar, Çözüm Önerilerine Yönelik Bir Uygulama". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 11-13 Aralık, (ss. 343-367). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Gürdal, M. (2002). "Türkiye'de Mesleki Turizm Eğitiminin Yapısal Analizi, Okullaşma-Eğitimin Kalitesi-Staj-İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 11-13 Aralık, (ss. 391-400). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Gürdoğan, A. ve Atabey, S. (2012). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Staj Sorunları ve Stajdan Beklentileri: Ortaca Örneği. *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 17-19 Ekim, (ss. 234-247). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

<http://gundem.milliyet.com.tr/myo-larda-isim-degisikligi-yaniltmasin/guncel/gundemdetay/25.07.2009/1121301/default.htm>, Erişim Tarihi: 26.04.2012.

<http://www.osym.gov.tr>, 2012 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu, Erişim Tarihi: 14.12.2012.

<http://www.turizmdebusabah.com/haberler/myolardaki-bolum-adi-degisikligi-kafalari-karistirdi-47930.html>, Erişim Tarihi: 26.04.2013.

<http://www.turizm gazetesi.com/article.aspx?id=50456>, Erişim Tarihi: 26.04.2013

<http://www.yok.gov.tr/content/blogcategory/87/213/>, Erişim Tarihi:14.12.2012.

İlban, M., O. ve Köstekli, E. (2012). "Turizm Eğitiminde Yaşanan Sorunların Öğrencilerin Okullarına Olan Bağlılık Düzeylerine ve Okul Devam Niyetlerine Etkileri". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 17-19 Ekim, (ss. 199-213). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

İlkiz, O. ve Hitay, O. (1992). "Türkiye'de Turizm Eğitimindeki Sorunlar". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 9-11 Aralık, (ss. 159-166.) Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Karaman, S., Güven, Ö., Z. ve Ceylan, U. (2012). "Meslek Yüksekokullarında Turizm eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Uygulamalarında Karşılaştıkları sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 17-19 Ekim, (ss. 226-233). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Kılıç, G. ve Bayraktaroğlu, E. (2012). "Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi ve Fakülte Bünyesinde Örgütleniş Biçimine Yönelik Bir Değerlendirme". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 17-19 Ekim, (ss. 189-197). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

- Kozak, A., M. (2009). Akademik Turizm Eğitimi Üzerine Bir Durum Analizi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 22, 1-20.
- Kozak, M. (1992). "Mesleki Turizm Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarında Ders Programlarının Hazırlanması". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 9-11 Aralık, (ss. 191-195). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Kozak, N. (1992). "Türkiye'de Üniversite Düzeyi Mesleki Turizm Eğitimi'ne Yönelik Programların Sorunları ve Bazı Öneriler". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 9-11 Aralık, (ss. 209-211). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Küçüktopuzlu, K., F. (2002). "Turizm Eğitimi Veren Yüksekokulların Staj Programlarında Eşgüdüm sağlanması ve Çözüm Önerileri". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 11-13 Aralık, (ss. 335-341). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Külahçı, Mehmet (1992). "Turizm Sektöründe İşgücünün Mesleki Eğitimi". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 9-11 Aralık, (ss. 105-113). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Maviş, F. (1992). "Meslek Yüksekokullarında Turizm Programı ve Anadolu Üniversitesi Eskişehir Meslek Yüksekokulu Turizm Otelcilik Ders Programı". *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*, 9-11 Aralık, (ss. 169-172). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Öncüer, M., E. (2006). *Avrupa Birliği Eğitim Politikasında Mesleki Turizm Eğitimi Yaklaşımı ve Türk Turizm Eğitimine Uygulanabilirliği*. Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özmerzi, A. ve Ayata M., A. (1992). "Akdeniz Üniversitesi Antalya Meslek Yüksekokulu Turizm ve Otelcilik Programı Öğrencilerinin Ağırlama Sektöründe Yaptığı Uygulama ve Stajlar". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 9-11 Aralık, (ss. 369-372). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Pelit, E., Keleş, Y., Çakır, M. ve Ayduğan, N. (2012). "2023 Turizm Stratejisindeki Mesleki Staj Hedefleri ve Mevcut Durumun Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 17-19 Ekim, (ss. 32-47). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Sönmez, V. (2004). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı* (11. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Timur, A. (1992). Türkiye'de Turizm Eğitiminin Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Sonuçları. *Turizm Eğitimi Konferansı- Workshop*, 9-11 Aralık, (ss. 47-53). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.

- Tuna, M. (2002). "Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Alanında Eğitim Veren M.Y.O.'nın Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 11-13 Aralık (ss. 43-52). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Tuyluoğlu, T. (2003). *Türkiye'de Turizm Eğitiminin Niteliği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ural, A. ve Pelit, E. (2002). "Türkiye'de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Örgütlerinin Örgütleniş Biçimleri". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 11-13 Aralık, (ss. 75-85). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Yıldız, Z. (2011). Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(5), 54-71.
- Zengin, B. ve Türkseven, E. (2012). "Turizm Lisans Eğitiminde Yaşanan Staj Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Turizm Eğitimi Konferans-Workshop*, 17-19 Ekim (ss. 249-269). Ankara, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü.